

Lapinlahden kunnan tekoilyn käyttöohjeet

KH 15.6.2026 § 136

LAPINLAHTI

Sisällys

.....	0
1. Johdanto	2
2. Tavoitteet.....	2
3. Käytön peruseriaatteet	3
3.1 Eettisyys	3
3.2 Läpinäkyvyys	3
3.3 Tietosuoja ja yksityisyys	4
3.4 Inhimillinen valvonta	4
3.5 Vastuu	5
4. Riskiluokittelu	5
5. Käytännön toimintaohje henkilöstölle.....	6
Ennen käyttöä	6
Käytön aikana	6
Käytön jälkeen.....	6
6. Sallitut ja kielletyt käyttötavat	6
Sallittua	6
Kiellettyä	7
7. Valvonta ja kehittäminen.....	7
8. Tietoturva	7
9. Lainsäädäntö.....	8

1. Johdanto

Lapinlahden kunta hyödyntää tekoälyä (AI) palveluiden kehittämisessä, toiminnan tehostamisessa ja päätöksenteon tukena. Tekoälyn käytön tulee olla turvallista, läpinäkyvää, eettistä ja lainmukaista.

Tekoälyä käytetään siten, että ihmisen rooli säilyy keskeisenä päätöksenteossa, ja kuntalaisten oikeudet, yhdenvertaisuus sekä yksityisyys turvataan kaikissa tilanteissa.

Näiden ohjeiden tarkoituksena on:

- varmistaa tekoälyn vastuullinen, turvallinen ja eettinen käyttö kunnan toiminnassa
- tukea henkilöstöä tekoälyn käytössä tarjoamalla selkeät periaatteet ja toimintamallit
- turvata kuntalaisten oikeudet, yhdenvertaisuus ja yksityisyys
- ehkäistä tekoälyn käyttöön liittyviä riskejä, kuten virheitä, vinoumia ja tietoturvaongelmia
- lisätä läpinäkyvyyttä ja luottamusta kunnan toimintaan

2. Tavoitteet

Tekoälyn käytöllä pyritään:

- **parantamaan kuntalaisten palveluita**
 - nopeuttamalla palveluprosesseja
 - tarjoamalla ajantasaisempaa ja saavutettavampaa tietoa
 - tukemalla yksilöllisempää ja sujuvampaa asiointia
- **tehostamaan hallinnollisia prosesseja**
 - automatisoimalla rutiinitehtäviä
 - vähentämällä manuaalista työtä ja virheitä
 - vapauttamalla henkilöstön aikaa vaativampiin asiantuntijatehtäviin
- **tukemaan tietoon perustuvaa päätöksentekoa**
 - hyödyntämällä data-analyysiä ja ennusteita
 - parantamalla päätösten perusteltavuutta ja läpinäkyvyyttä
 - tarjoamalla päätöksenteon tueksi ajantasaista ja analysoitua tietoa
- **vahvistamaan toiminnan laatua ja vaikuttavuutta**
 - kehittämällä palveluja jatkuvasti saadun tiedon perusteella
 - tunnistamalla kehityskohteita ja riskejä ennakoivasti
 -

Esimerkkejä:

- Kunnan verkkosivujen chatbot vastaamassa yleisiin kysymyksiin (esim. aukioloajat, lomakkeet)
- Rakennuslupa-asiakirjojen alustava tarkistus (puuttuvat liitteet)
- Hyvinvointidatan analysointi osana ennaltaehkäiseviä palveluja

3. Käytön perusperiaatteet

3.1 Eettisyys

Lapinlahden kunta käyttää tekoälyä oikeudenmukaisesti ja kuntalaisten etua edistäen.

- Ei syrjiviä vaikutuksia
Tekoälyjärjestelmien käytössä varmistetaan, etteivät ne tuota syrjiviä tai eriarvoistavia lopputuloksia. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, ettei päätöksenteko perustu esimerkiksi sukupuoleen, ikään, taustaan tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ilman hyväksyttävää perustetta. Mahdollisia vinoumia seurataan ja korjataan aktiivisesti.
- Päätöksenteon vaikutukset arvioidaan
Ennen tekoälyn käyttöönottoa arvioidaan sen vaikutukset kuntalaisiin, henkilöstöön ja palveluihin. Erityisesti tarkastellaan:
 - päätöksenteon oikeudenmukaisuutta
 - mahdollisia virhetilanteita ja niiden seurauksia
 - ihmisen roolia päätöksenteossa
 Tarvittaessa päätöksiä ei automatisoida, vaan varmistetaan ihmisen tekemä lopullinen arvio.
- Kuntalaisten luottamus säilytetään
Tekoälyn käytön tulee olla avointa ja ymmärrettävää. Kuntalaisille viestitään selkeästi, missä tilanteissa tekoälyä käytetään ja miten se vaikuttaa palveluihin. Luottamusta ylläpidetään varmistamalla, että:
 - päätöksenteko on perusteltavissa
 - virheisiin puututaan nopeasti
 - ihmiskontakti on tarvittaessa saatavilla

Esimerkkejä

- Tekoälyä voidaan käyttää hakemusten (esim. rakennuslupa tai avustushakemus) esikäsittelyyn, mutta päätöksen tekee aina viranhaltija, joka varmistaa, että kaikki hakijat saavat tasapuolisen kohtelun.
- Tekoäly voi auttaa esityslistojen tai lausuntojen luonnostelussa, mutta viranhaltija tarkistaa sisällön oikeellisuuden ja neutraaliuden.
- Tekoäly voi analysoida palautetta katujen kunnossapidosta, mutta päätökset toimenpiteistä tehdään viranhaltijatyönä tasapuolisesti koko kunnan alue huomioiden.

3.2 Läpinäkyvyys

- Kuntalaisille kerrotaan selkeästi ja ymmärrettävästi, missä ja miten tekoälyä käytetään
- Käyttötarkoitukset, rajaukset ja vastuut dokumentoidaan
- Tekoälyn käyttöön liittyvät riskit ja rajoitteet viestitään avoimesti
- Vastuutahot (esim. palvelun omistaja ja ylläpitäjä) nimetään ja tehdään näkyviksi
- Tekoälyjärjestelmien käyttöä ja vaikutuksia seurataan ja raportoidaan säännöllisesti

Esimerkki

- Chatbot-palvelussa ilmoitetaan selkeästi: *Moikka! Olen uusi tekoälyavustaja, ja olen täällä auttamassa sinua.*

- Raporttiin tai analyysiin liitetään maininta: *“Analyysi perustuu osittain tekoälyn tuottamiin havaintoihin.”*

3.3 Tietosuoja ja yksityisyys

- Lapinlahti noudattaa GDPR:ää ja kansallista lainsäädäntöä
- Henkilötietojen käsittely minimoidaan
- Anonymisointia käytetään aina kun mahdollista
- Henkilötietojen käsittelylle määritellään selkeät käyttötarkoitukset ja säilytysajat
- Tietoturvasta huolehditaan asianmukaisin teknisin ja organisatorisin suojatoimin
- Ulkopuolisten palvelujen ja järjestelmien tietosuoja varmistetaan sopimuksin ja arvioinnein

Esimerkki

- Hyvinvointipalvelujen raportit tuotetaan **ilman yksittäisten henkilöiden tunnistettavia tietoja**.
- Asiakaspalautteen analysoinnissa poistetaan tunnistetiedot ennen tekoälyn käyttöä

3.4 Inhimillinen valvonta

- Tekoäly ei tee itsenäisiä viranomaispäätöksiä
- Viranhaltija vastaa aina lopputuloksesta
- Tekoälyn tuottamat suositukset tarkistetaan ennen päätöksentekoa
- Päätöksentekoprosessissa säilyy mahdollisuus inhimilliseen harkintaan ja poikkeamiseen
- Tekoälyn käyttöä valvotaan ja sen toimintaa arvioidaan säännöllisesti
- Käyttäjille (viranhaltijoille) tarjotaan riittävä koulutus tekoälyn käytöstä ja rajoitteista
- Epäselvissä tai riskialttiissa tilanteissa päätös tehdään aina ilman tekoälyn automaatiota
- Vastuut ja roolit tekoälyn käytössä määritellään selkeästi

Esimerkki

- Tekoäly voi ehdottaa tekstiluonnosta päätökseen, mutta **viranhaltija tarkistaa ja hyväksyy sen**.
- Tekoäly voi laatia alustavan vastausluonnoksen kuntalaisen kysymykseen, mutta viranhaltija tarkistaa sisällön ennen lähettämistä.
- Tekoäly voi luokitella saapuneita hakemuksia kiireellisyyden mukaan, mutta lopullisen käsittelyjärjestyksen päättää viranhaltija.
- Tekoäly voi tehdä yhteenvedon kokousaineistosta, mutta esityslistan sisältö hyväksytään viranhaltijatyönä.
- Tekoäly voi analysoida asiakaspalautetta ja nostaa esiin teemoja, mutta johtopäätökset tekee ihminen.
- Tekoäly voi ehdottaa budjettiennusteita aiemman datan perusteella, mutta talouspäätökset tekee viranhaltija tai luottamushenkilö.
- Tekoäly voi auttaa kielen tarkistuksessa ja tekstin selkeyttämisessä, mutta sisältövastuu säilyy viranhaltijalla.

3.5 Vastuu

- **Kunnan johtoryhmä**

Vastaa tekoälyn käytön strategisesta linjaamisesta sekä periaatteiden ja eettisten suuntaviivojen määrittelystä. Huolehtii, että käyttö tukee kunnan tavoitteita ja on vastuullista.

- **Osastopäälliköt**

Päättävät tekoälyn käyttöönotosta omalla vastuualueellaan sekä arvioivat käyttötarkoituksen sopivuuden, riskit ja resurssit.

- **Tietosuojavastaava**

Varmistaa, että tekoälyn käyttö täyttää tietosuojalainsäädännön vaatimukset (esim. henkilötietojen käsittely) ja osallistuu korkean riskin käyttötapausten arviointiin.

- **ICT-palvelut**

Vastaavat teknisestä tietoturvasta, järjestelmien turvallisesta käyttöönotosta ja ylläpidosta sekä varmistavat, että käytettävät ratkaisut täyttävät tietoturvavaatimukset.

- **Henkilöstö**

Noudattaa annettuja ohjeita, käyttää tekoälyä vastuullisesti ja ilmoittaa mahdollisista virheistä, riskeistä tai epäselvyyksistä.

4. Riskiluokittelu

Tekoälyn käytön riskeillä tarkoitetaan tilanteita, joissa tekoälyn tuottama toiminta, päätös tai sisältö voi aiheuttaa haittaa yksilölle, organisaatiolle tai yhteiskunnalle.

Riskejä voivat olla esimerkiksi:

- virheellinen tai harhaanjohtava tieto
- tietosuojan tai tietoturvan vaarantuminen
- syrjivät tai epäoikeudenmukaiset päätökset
- liiallinen luottamus automaattisiin ratkaisuihin
- vastuunjaon epäselvyys

Riskitaso määräytyy sen mukaan, kuinka merkittävästi tekoälyn käyttö vaikuttaa ihmisiin, päätöksentekoon tai luottamukselliseen tietoon.

Riskitaso	Kuvaus	Esimerkki
 Matala	Sisällön tuotanto ja ideointi	Esityslistan luonnostelu Tekstin tiivistäminen tai kielen korjaus Käännökset yleiseen käyttöön
 Keskitaso	Asiakaspalvelu ja analytiikka	Chatbot Data-analyysi ja ennusteet Talousraporttien automaattinen koonti
 Korkea	Vaikutus yksilöihin	Automaattinen työnhakijoiden pisteytys tai karsinta Automaattinen opiskelijoiden arviointi tai pääsyvalinta

Korkean riskin käyttö vaatii:

- erillisen arvioinnin
- tietosuojavastaavan hyväksynnän
- jatkuvan seurannan

5. Käytännön toimintaohje henkilöstölle

Ennen käyttöä

- Onko käyttötarkoitus työtehtävään hyväksytty?
- Sisältääkö aineisto henkilötietoja?

Käytön aikana

- Älä syötä:
 - henkilötietoja
 - arkaluontoisia tietoja (esim. terveystiedot)
- Arvioi tekoälyn tuottama sisältö kriittisesti

Käytön jälkeen

- Tarkista lopputulos
- Tee tarvittavat korjaukset
- Dokumentoi käyttö tarvittaessa

6. Sallitut ja kielletyt käyttötavat

Sallittua

- Copilotin ja muiden hyväksytyjen tekoälytyökalujen käyttö työtehtävien tukena
- tekstien, raporttien ja esitysten luonnostelu
- tiedon jäsentely, tiivistäminen ja kielen selkeyttäminen
- asiakaspalvelun tukeminen (esim. vastausluonnokset, usein kysytyt kysymykset)
- ideointi ja vaihtoehtoisten ratkaisujen hahmottaminen

- ei-luottamuksellisen tiedon analysointi ja yhteenvetojen tuottaminen
- käännösten ja kielentarkistuksen apuna toimiminen
- aineistojen rakenteistaminen (esim. taulukointi, luokittelu)
- kuvien luominen (kuitenkin aina kerrottava, jos kuva on luotu tekoälyllä)

Kiellettyä

- henkilötietojen ja muidenkin tietojen syöttäminen julkisiin tekoälypalveluihin
- automaattinen päätöksenteko ilman viranhaltijaa
- Piilovaikuttaminen tai manipulointi

7. Valvonta ja kehittäminen

- henkilötietojen tai luottamuksellisten tietojen syöttäminen julkisiin tekoälypalveluihin
- salassa pidettävän tiedon (esim. sosiaali- ja terveystiedot, henkilöstöasiat) käsittely tekoälyllä ilman erikseen hyväksyttyä ratkaisua
- automaattinen päätöksenteko ilman viranhaltijan käsittelyä ja vastuuta
- tekoälyn tuottaman sisällön esittäminen sellaisenaan ilman tarkistusta
- virheellisen, harhaanjohtavan tai tarkistamattoman tiedon jakaminen
- piilovaikuttaminen, manipulointi tai harhaanjohtava viestintä tekoälyn avulla
- tekoälyn käyttäminen tavalla, joka voi vaarantaa tietoturvaa tai yksityisyyttä
- tekoälypalvelujen käyttö, joita ei ole hyväksytty organisaation käyttöön
- tekijänoikeuksia rikkovan tai muuten luvattoman aineiston tuottaminen tai käyttö
- tekoälyn käyttäminen henkilöstön tai kuntalaisten arviointiin ilman läpinäkyvää ja hyväksyttyä toimintamallia

8. Tietoturva

Lapinlahden kunta varmistaa:

- turvallisten ja hyväksytyjen järjestelmien käytön (esim. Copilot ja muut organisaation hyväksymät ratkaisut)
- käyttöoikeuksien hallinnan (roolipohjaiset oikeudet, tarpeenmukainen pääsy tietoihin)
- tietoturvariskien jatkuvan seurannan ja arvioinnin
- järjestelmien ajantasaiset päivitykset ja haavoittuvuuksien hallinnan
- lokitiedon keräämisen ja valvonnan (käytön jäljitettävyyttä)
- henkilöstön tietoturvaosaamisen (koulutus ja ohjeistus)
- varautumisen poikkeamatilanteisiin (esim. tietomurrot ja väärinkäytökset)
- Uudet tekoälytyökalut hyväksytään vasta ICT- ja tietosuojatarkastuksen jälkeen
- Ulkopuolisten palvelujen tietoturva arvioidaan ennen käyttöönottoa
- Tietojen käsittely tapahtuu ensisijaisesti EU-/ETA-alueella tai muutoin turvallisesti

Uudet tekoälytyökalut hyväksytään vasta **ICT- ja tietosuojatarkastuksen jälkeen.**

9. Lainsäädäntö

Lapinlahden kunnassa noudatetaan:

- EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (GDPR)
- EU:n tekoälyasetusta (AI Act)
- Suomen kansallista lainsäädäntöä

Lisäksi huomioidaan:

- julkisuuslaki (asiakirjojen julkisuus ja salassapito)
- hallintolaki (hyvä hallinto ja perusteluvelvollisuus)
- tiedonhallintalaki (julkisen hallinnon tiedonhallinta)
- mahdollinen toimialakohtainen erityislainsäädäntö (esim. ympäristönsuojelulaki)
- Lainsäädännön muutoksia seurataan ja ohjeistusta päivitetään tarpeen mukaan
- Tekoälyn käyttö sovitetaan yhteen hyvän hallinnon periaatteiden kanssa
- Tarvittaessa tehdään vaikutustenarviointeja (esim. tietosuoja ja perusoikeudet)